

Z POLSKA NA ŠPICBERKY A ZPĚT II.

79° 17' 45" N

Při předchozích plavbách na sever jsme kotvili na několika místech, kde kdysi stála slavná Nansenova Fram. Zcela samozřejmě nás lákalo podívat se ještě kousek dál na sever, blíž k ostrovům, nad kterými v létě svítí pólnoční slunce. A také jsme toužili navštívit místa, kde se připravovaly a startovaly mnohé slavné polární expedice (Nansen, Amundsen, Nobile, Byrd, Běhounek a řada dalších)

Na začátku loňského léta vyplul s BAGATELOU Stanislav Bílek ze Štětína a ve dvou dvoutýdenních etapách loď bezpečně dovedl po 1 760 Nm do Tromsø se střídáním posádky v Trondheimu (YACHT 7/2014). 23. července vyplulo „vrcholové družstvo“ (Pavel Elstner, Zdeněk Žížka, Milada Kratochvílová, Vladimír Štěpán a Jan Andres) přímo na sever. Po průzkumu Medvědího ostrova (Bjørnøya), ostrova Západního Špicberku a leteckém střídání části posádky v Longyearbyenu se BAGATELA 23. srpna šťastně vrátila do Tromsø. A konečně po odpočinkovém průzkumu Vesterál a Lofot dopluli Pavel Elstner s Miladou Kratochvílovou zpět do Polska. Ve Štětíně přistáli 28. září. Celková uplutá vzdálenost byla 5 040 Nm.

PLAVBA | PLACHETNICE

BAGATELA u ledovce

„Polárníci“ Pavel a Milada

Vyplutí z Norska

Po třetí hodině odpolední 23. července jsme opustili přístav v Tromsø. Počasí jako by předznamenávalo celou další cestu. Bylo zvláštní směskou přízně a nepřízně. Nebyla zima, slunce svítilo a moře bylo klidné. To ovšem znamenalo slabý vítr. Pevnina zmizela v šerém mléce prakticky ihned po vyplutí z fjordů. Další se objevila až 26. července večer, když z mraků před přídílí vykoukl Medvědí ostrov. Těsně po půlnoci 28. července se pak v dálce objevil nejjižnější mys Západního Špicberku. Cesta oceánem na sever proběhla bez potíží. Vítr nebyl silný a vál nejčastěji ze severních kvadrantů. Většinou nás přikrývaly nízké mraky, ale čas od času jsme zahlédli modrou oblohu. Noční tma zůstala daleko na jihu. Za polárním

kruhem je v tuto část roku stále světlo a jen za deštivých nocí se z něj stává spíš ponuré šero. Objevení země na obzoru pokaždé zprostředkovaly mraky. Vždy se nějak pohnuly či protrhly a vycenily tesáky vzdálených hor, které se najednou zdály blíží, než tvrdila navigace. Ale i zemi na dohled mraky rychle skryly a nechaly BAGATELU na širém moři ve společnosti velryb, delfínů a jejich pravidelnému a poptivému dohledu.

Medvědí ostrov

Při přiblížení k jihovýchodnímu pobřeží ostrova Bjørnøya vytvořily slapové proudy spolu s mrtvými vlnami po lehajícím větru příšernou oranici, se kterou měl motor těžkou práci. Víťaným úkrytem se stala chráněná zátoka Sø-

hamna, kde doplňoval vodu Nansen do své lodi při jedné z četných polárních cest. Na kotvě v klidu bezpečné zátoky po úlitbě Neptunovi bylo rozhodnuto vylodit se na zdejší pláži ze všech stran obehnané útesy. Bylo to jen symbolické přistání na této pro nás nové pevnině. Po klidné vodě nedaleko od břehu dohnali dva výsadbáři člun na pláž jen vesly. Procházka šerem zdejší pošmourné půlnoci po kamincích pláži v neohrabaných tlustých vrstvách oblečení, které ještě před pár hodinami sotva chránilo před chladem u kormidla, měla podobnost s výpravami Apolla. Tam také šlo o hodně snahy a utrpení, aby se dva chlapi v nepohodlném oděvu mohli projít po nehostinné krajině, vyfotit vše, co uvidí, a sesbírat pár šutrů. Bjørnøya sice není tak nehostinná, a ani tak daleko, ale z hlediska přístupnosti pro běžného člověka by klidně na Měsíci být mohla.

Hornsund

Večer 28. července jsme propluli kolem Wilczkova mysu pojmenovaného na počest mecenáše Payerovy a Weyprechtovy expedice hraběte Jana Nepomuka Wilczka. Plul zde na plachetnici ISBJÖRN v roce 1872 podpořit Payerovu výpravu. Poprvé jsme pak přistáli na vlastních Špicberkách v zátocce u výzkumné stanice polské Akademie věd v Hornsundu na jihu Západního Špicberku. Nad šedivou vodou nechávaly pochmurné mraky jen úzkou zamlženou mezeru, kterou bylo vidět pobřeží a plovoucí ledy odlámané z nedalekého ledovce. Teplé pohodlí uvnitř polské základny s tím vším kontrastovalo skutečně ostře. Výlet do vedlejší zátoky k čelu ledovce Hansbreen se sice stále nesl v mlhavém duchu, ale trhající se oblačnost mu dodávala pestřejší barvy. BAGATELA klidně klouzala mezi rozličnými odstíny modří plovoucích ker k bizarně rozeklané modravé stěně ledovcového čela, nad níž se houževnatě držely cáry mlhy i poté, co se stáhla z širokého okolí. To bylo vhodné přivítání do Arktidy, mlhavá pošmournost, která později zvolna odhalovala více a více monumentální scenérii ledovce mezi kamennými kostmi Země na svazích okolních hor. Přítomnost plovoucího ledu provázelo mlaskavé čvachtání drobných vlnek pleskajících o různě skloněné fazety členitých ledových útvarů. Přízračnost mlhy ten zvuk zvláště dokresloval.

Bellsund

Další zastávka byla o něco severněji na jižním pobřeží zálivu Bellsund. Časně rána 30. čer-

PLACHETNICE | PLAVBA

vence zakotvila BAGATELA na úplně klidném moři u pláže naproti další polské stanici v Calypsobyenu. Hladké modré moře pod modrou oblohou, sluníčko, teplo a výhledy do daleka na všechny strany. Tahle zastávka byla naprosto odlišná od té předchozí. Počasí zvalo k výletu do krajiny na pobřeží, k úpatí hor a k vyhlídce na horský ledovec. Zdejší strohá a drsná tundra dovedla oko mořeplavce potěšit množstvím drobných barevných kvítků lomikamenů, dryádek, máku, silenek a jiných skalničků. Několik sobů se popásalo v okolí. Na pláži byly dokonce otisky medvědích tlap. Sluneční paprsky o sobě dávaly vědět a dlouho nepoznaný luxus tepla vedl až ke krátkému koupání. Jako žádné počasí na Svalbardu ani tahle idyla netrvala dlouho. Odpoledne se náhle zvedl silný vítr nevhodný pro stání na kotvě, ale příznivý k plavbě na sever napříč Bellsundem, což bylo jasným signálem k rychlému odplutí.

Pyramiden je ruské sídlo s ošklivou sovětskou architekturou.

Barentsburg

Během odpoledne a noci jsme s BAGATELOU dopluli do ústí Isfjordu a brzy ráno přistáli u rezavého pontonu v přístavu ruského města Barentsburg. Počasí už zase značně nevlídné podtrhovalo industriální charakter poněkud zanedbaného přístavu. Barentsburg má dlouhou tradici těžby uhlí a je to na první pohled vidět. Na Barentsburgu je ale vidět i něco jiného, rozvoj, život. Provádí se tam množství rekonstrukcí, které mění ráz města z ošlehanosti tvrdými zimami na moderní lesk nových obložení budov. Architektonickou brutalitu sovětských činžáků, k níž se zde v tundře stará oprýskanost možná hodila víc, tyto úpravy příliš zmírnit nedokážou, Rusové tím světu vysílají jasný vzkaz: „Jste tady v Arktidě a chceme tu být!“ Zdejší směs domů ošuntělých, opravovaných a opravených přináší množství dnes již absurdních pohledů na přízraky sovětské minulosti kontrastující se současností. Leninova busta na dobře viditelném místě v horní části města, monument hlásající komunismus jako smělý cíl, sorealistická

S jachtou MAĀ v Pyramiden

Ve městě duchů Pyramiden

Nocujeme v zátocce Skansbukta v Isfjordu.

Praktické informace pro jachtaře

Za současných klimatických podmínek a samozřejmě díky neustálému vlivu Golského proudu je v létě moře v okolí západního pobřeží Špicberku bez ledu. Ledové kry různých velikostí se vyskytují pouze v zátokách a fjordech s většími ledovci permanentně se telícími do moře. Pro návštěvu Špicberku na soukromé plachetnici je nutno splnit několik administrativních podmínek, které jsou podrobně popsány na www.sysselmannen.no.

- Hlavně se jedná o adekvátní odpovědnostní a zdravotní pojištění pokrývající i úhradu nákladů eventuálních záchranných operací. O významu pojištění jsme se přesvědčili v nejsevernější trvale obydlené osadě na světě v Ny-Ålesundu. Člen posádky Aleš Vanický si na břehu nešťastně způsobil těžkou zlomeninu kotníku. Jeho transport k operačnímu řešení do Prahy probíhal nejdříve vrtulníkem do Longyearbyenu, pak sanitním letadlem do Tromsø a odsud po čtyřdenní hospitalizaci linkami

do Prahy s asistencí. Bez adekvátního pojištění by se takové zranění velmi prodražilo.

- Je nutné mít aktivní satelitní telefon Iridium (telefony geostacionárního družicového systému Inmarsat nemají již v polárních oblastech pokrytí) a předpokládá se registrovaná EPIRB bóje.
- Pro návštěvu jiných oblastí, než je volná Area 10 (okolí Longyearbyenu a Ny-Ålesundu), je vyžadováno svolení Guvernéra souostroví (Sysselmann, The Governor of Svalbard).
- Pokrytí GSM signálem je poměrně slabé, pouze v okolí hlavních sídel.
- Počasí je velice variabilní s rychlými změnami. Průměrná teplota v červenci dosahuje +6 °C. Západní pobřeží je vlhčí a teplejší než východní oblasti mimo dosah Golského proudu. Nejlepší předpověď počasí v textové i grafické podobě je ke stažení na www.yr.no. Převažující letní větry v těchto zeměpisných šířkách jsou severní do 5 °Bft. To platí pouze, pokud se atlantické tlakové níže a západní proudění ne-

posunou vysoko na sever. Silné jihozápadní větry potom mohou zkomplikovat návrat ze severu do pevninského Norska. V sundech a fjordech je nutné, hlavně při kotvení, počítat s rychlými úderými padavých větrů z blízkých vysokých hor.

- K navigaci jsme používali hlavně elektronické mapy Mapmedia/C-MAP by Jeppesen a jako záložní mapy Garmin. Je nutné mít na paměti, že přesnost mapových podkladů není všude na Špicberkách dokonalá. Většina běžných mapových systémů také končí 80° severní šířky. Dobré mapové pokrytí polárních oblastí má společnost Transas iSailor. Jejich mapy pokrývají i oblasti nad 80°. Piloty jsme používali dva: klasický knižní Imray a vynikající elektronický www.norwegiancruisingguide.com.
- Na lodi je nutné vézt zbraň, nejlépe kulovnici medvědobijku, k obraně a zahánění ledních medvědů při výstupech na pevninu. Pušku je možné si půjčit, ale až po přistání v Longyearbyenu. Zde je také jediná oficiální možnost dočerpání naftu.

Polární stanice Jihočeské univerzity

skulptura oslavující hornickou práci a nápis „Мир мир“ vyskládaný z kamenů na příkrém svahu nad městem, který občas vykoukne z nízkých mraků. Mezi modlami zašlých časů stojí docela hezký dřevěný pravoslavný kostelík. K náboženství se Rusové zase vrací. Ve městě funguje hotel s restaurací. Pravda, na jídlo v restauraci je třeba se dopředu objed-

nat. Pivem ovšem posloužit mohou i bez objednání. Je to pivo v Barentsburgu vařené, chutné, za velmi příznivou cenu.

Hlavní „město“ Longyearbyen

Stojíme v městské minimarině spolu s několika dalšími jachtami, prohlédneme nevelké osídlení, kostel a muzeum. Doplnujeme zásoby vody

a nafty a posléze vyplouváme kousek severněji do fjordů.

Pyramiden

Pyramiden je ruské sídlo s ošklivou sovětskou architekturou. Na rozdíl od Barentsburgu ovšem bylo před skoro dvaceti lety takřka ze dne na den opuštěné. Stalo se tak jakýmsi pomalu chátrajícím skanzenem časů, kdy horníci byli oslavováni jako hrdinové socialistické práce. V posledních letech se Rusové snaží město zakonzervovat. Dřevěné domy nesou stopy čerstvých nátěrů a industriální chaos kolem rozpadajícího se přístavu je částečně odklizen. Postapokalyptická atmosféra ale zůstává. V přístupných budovách se stále nacházejí stopy narychlo opuštěného každodenního života: míče v tělocvičně, dětský časopis v knihovně, film založený do promítačky v kině, uschlé květiny v jídelně... Domy, mezi nimiž vítr honí cáry mlhy, jsou ale prázdné a viditelně jediní jejich obyvatelé hnízdí na oknech. Rackové tříprstí umocňují pocit zmaru svým typickým křikem, který zní docela jako plačtivé volání. Přes to vše do dálky až k ledovci na druhé straně fjordu hledí nejsevernější kamenný Lenin na světě. BAGATELA připlula ke zdejšímu otlučenému rozpadají-

Cíl plavby

Špicberky (norsky Svalbard) jsou skupinou ostrovů v Severním ledovém oceánu severně od evropské pevniny roztroušených mezi 74° a 81° severní šířky a mezi 10° a 34° východní délky. Zároveň je to nejsevernější část Norského království. Trvale obývané jsou pouze tři ostrovy: Západní Špicberk (Spitsbergen),

Medvědí ostrov (Bjørnøya) a Hopen. Na dvou posledně jmenovaných jsou pouze malé meteorologické stanice. Předpokládá se, že Špicberky byly objeveny kolem 12. století nezávisle Rusy a Vikingy. Poprvé se o Svalbardu zmiňují islandské historické písemnosti z roku 1194. Souostroví je zřejmě popsáno i v islandské zeměpisné encyklope-

dii Landnámaboken z konce 12. století. Opravdu nepopíratelným objevitelem se však stal až Holanďan Willem Barents, který zde přistál v roce 1596. V současné době jsou na ostrovech zřízeny tři národní parky a několik rezervací. Ponechány osudu a zároveň přísně chráněny jsou též historické objekty včetně artefaktů z poslední světové války.

címu se dřevěnému molu spolu s belgickou jachtou MAI v noci z 1. na 2. srpna. Ve společnosti dvou červených kontejnerů na konci mola, které tvoří zimní skladiště polární základny Jihočeské univerzity, tady obě lodě strávily dvě noci. Prohlídka fascinujícího města duchů nebyla jediným programem. Pamatovalo se i na návštěvu zmíněné české polární stanice, která sídlí v chatě několik kilometrů dál po pobřeží.

Dále do Ny-Ålesundu

Po příletu Mileny a Tondy Kaprálových, Aleše Vanického a nalodění polárníka Miroslava Jakeše vyrážíme sto mil dále na sever do Ny-Ålesundu. Zde nás čeká proměnlivé počasí, slunce i sníh, bezvětří i silný vítr, volná hladina i ledová tříšť. Vylodujeme se v zátocce u bývalé válečné německé meteorologické stanice (Knospe) na nejsevernějším místě naší plavby na 79° 17' 45" N. Cestou do Ny-Ålesundu a zpět potkáváme mrože, tuleně, soby i velryby.

Zpátky do Tromsø

Po krátké zastávce v Longyearbyenu se vydáváme na cestu zpět. Předpověď ale není příliš příznivá. Celý následující den stoupáme proti vlnám a vzdalujeme se pobřeží. Nakonec obrátíme na Bellsund, kde zůstáváme pár dnů na kotvě spolu s dalšími dvěma jachtami. Odměnou za čekání nám je to, že se na břehu přece jen objevil lední medvěd. Několik dnů pak plujeme zpět k norské pevnině, ale předpověď je stále nepříznivá, vítr od jihu. Hodil by se nám jakýkoli jiný vítr. Má se stáčet k jihozápadu, ale namísto toho fouká po celý jeden den vítr východní. Využíváme ho a získáváme 60 mil žádoucím směrem. Pak zase změna na jižní. Nakonec přece jen ke stočení větru dojde a přistáváme na ostrově Skjervoy tam, kde přistála FRAM, když se uvolnila z ledu. Hezké místo – koupel, praní, rybolov, smažení, odpočinek a koncert v kostele. Vyplováme nad ránem s odlivem, ale místy stejně stojíme za plných obrátek motoru směrem k jihu na Tromsø proti

silnému větru, vlnám a proudu. Nakonec se nám podaří proplout podle břehu zúženým místem a večer přistáváme v Tromsø. Pluli jsme tuto etapu v pěti, střídali po dvou hodinách,

takže únava celé posádky byla značná. Termín příletu a odletu letadel jsme však stihli. Po vystřídaní posádek pokračujeme na Vesterály a Lofoty. Již se zastávkami na noc. Asi šestý den

Trasa plavby

Setkání s ledovcem

v Sortlandu shodně konstatujeme, že jsme opět nabyli sil. Přece jen pravidelný spánek dělá divy. Tento úsek plavby končíme delší přeplavbou ze Svolvaeru do Bodø k letišti.

Potom již zůstávají na lodi pouze Pavel Elstner s Miladou Kratochvílovou. Rybaří, poznávají malé přístavy, navštěvují místní knihovny. Na ostrově Leka si půjčují kola a objíždějí ost-

rov. Pro velmi hustou mlhu a nejisté počasí přistávají v Kristiansundu. Proplouvají tajemnou úžinou Krakhella a míří do Eivindviku. Proplétají se mezi ostrovy a nacházejí chráněnou úžinu s mostem vysokým 15 metrů. Pokračují do Bergenu, Leirviku, Skudeneshavnu, míjejí ostrov Utsira a plují k majáku Lindesnes a přes Skagerak do Skagenu. Pak už jen Helsingør, Kodaň, Swinoujscie, Trzebież a Štětín.

Shrnutí

Kdyby se mě někdo ptal, co bych býval udělal jinak? Odpověděl bych asi jako většina lidí po pěkné delší plavbě. „Věnoval bych tomu více času.“ Vyplul bych o rok dříve a dobře připravenou loď na severu přes zimu nechal. A vyplul pak hned zjara. Po půlce srpna se v noci na Špicberkách začíná slunce dotýkat hladiny moře a cestou dále na jih po měsíci plavby člověka vítá zádumčivá podzimní rovnodennost a čím dál delší noc až do Vánoc. Tak třeba příště.

*Text Zdeněk Žižka s využitím deníkových zápisů Vladimíra Štěpána, Pavla Elstnera a Mileny Kaprálové
Foto Milena Kaprálová, Zdeněk Žižka, Philippe Carlier, Antonín Kaprál*

Film z plavby:

<https://vimeo.com/90210928>

inzerce

Boat expo

4. veletrh lodí a vodních sportů

www.boatexpo.cz

souběžně probíhají veletrhy 4x4 drive a Avlatic expo

pořádá: TERINVEST, spol. s r.o.

27. - 30. 11. 2014 Výstaviště Praha - Holešovice